

La llengua catalana del primer terç del segle XX a Tortosa: actituds i models lingüístics (síntesi del procés normativitzador)

M. CARME GOMBAU DOMINGO IES Maestrat de Sant Mateu (Castelló)

RESUM: El 1899 apareix a Tortosa el primer rotatiu escrit íntegrament en català, *La Veu de Tortosa*, que significa l'inici del procés de recuperació de la llengua a les Terres de l'Ebre. El succeeix *La Veu de la Comarca*, que en continua la tasca de catalanització. Tots dos constitueixen el «català prenortatiu» a Tortosa. El 1919 naix el *Bolletí Espiritual de la Mare de Déu de la Cinta*, el qual representa l'adopció del codi ortogràfic normatiu de l'IEC, a la vegada que se'n deriven dues actituds i dos models lingüístics diferents: els *tortosinistes* i els *fabrians*. Ambdues actituds inverteixen el seu predomini als anys 30: mentre el model *fabrià* esdevé majoritari (*La Veu de Tortosa* 1930-31, *Vida Tortosina*, *Acció*, *La Veu Comarcal*, *Ara* i *Lluïta*), l'actitud *tortosinista* és cada cop més local i acaba reclosa a tres revistes: *La Zuda*, *Germanor* i *La Santa Cinta*. En aquest article fem una breu descripció dels diferents rotatius esmentats i una síntesi innovadora del procés d'adopció del codi normatiu a Tortosa –centrat sobretot en ortografia i morfologia– en tres moments: el català prenortatiu, el codi ortogràfic normatiu –a través del *Bolletí*– i el català literari.

PARAULES CLAU: premsa tortosina, actituds lingüístiques, models lingüístics, *tortosinisme* i *fabrisme*.

ABSTRACT: In 1899 *La Veu de Tortosa* became the first newspaper in Tortosa to be written in Catalan, which meant the start of the language recovery in the surrounding area. It was succeeded by *La Veu de la Comarca*, which carried on its task of re-catalanization. Together, they represent the «prenormative» stage of Catalan in Tortosa. In 1919, came out the *Bolletí Espiritual de la Mare de Déu de la Cinta*, which followed the normative orthographic code of the IEC and from which two divergent currents emerged, in connection with two different linguistic models: the *tortosinistes* and the *fabrians*. In the course of '30s, the order of importance between them was completely reversed: the *fabrian* approach became the mainstream one (*La Veu de Tortosa* 1930-31, *Vida Tortosina*, *Acció*, *La Veu Comarcal*, *Ara* and *Lluïta*), while the *tortosinista* became increasingly local and ended up confined to three journals: *La Zuda*, *Germanor* and *La Santa Cinta*. In this article, we give a brief description of these newspapers and an innovative synthesis of the normative adoption process in Tortosa, focusing on the orthography and the morphology, over three periods: those of prenormative Catalan, the normative code –through the *Bolletí*– and literary Catalan.

KEYWORDS: Tortosa press, linguistic attitudes, linguistic models, *tortosinisme* and *fabrisme*.

La Veu de Tortosa fou un setmanari conservador, dirigit pel polifacètic Francesc Mestre i Noé, que apareixia entre la premsa tortosina el desembre de 1899. Era redactat íntegrament en català i va representar l'inici del procés de recuperació de la

llengua a les Terres de l'Ebre, ja que fins aleshores tots els rotatius de Tortosa, foren de la ideologia que foren, s'havien expressat exclusivament en castellà.¹ Tres anys després era substituït pel setmanari *La Veu de la Comarca*, dirigit pel controvertit Joan Abril i Guañabens, en la tasca de «catalanitzar les terres ebrencques», com havia fet el seu confrare. Tots dos rotatius constitueixen el que anomenem «català prenornatiu» a Tortosa.

Un cop desapareix *La Veu de la Comarca* el 1909 –convertit en quinzenari des de principis de 1907– la ciutat no torna a tenir una publicació redactada en català fins que neix el *Bolletí de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de la Cinta* (1919-1921), dirigit per Mn. Joan B. Manyà –conegut popularment com «el capellà d'esquerres»–, per la qual cosa no hi ha testimoni escrit de quines foren les actituds lingüístiques que es degueren adoptar arran de l'acceptació de les *Normes ortogràfiques* de Pompeu Fabra per la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans, ni tampoc de la reforma ortogràfica encoberta en l'*Exposició del Diccionari ortogràfic* de 1917. Per tant, cal inferir-les de l'observació dels textos apareguts en premsa –en el nostre cas– i de les obres publicades pels principals literats tortosins, i analitzar-ne l'evolució.

Fet i fet, una anàlisi comparativa entre el «català prenornatiu» a Tortosa (*LVT* i *LVC*) i el *Bolletí*, ens mostra, a grans trets, l'adopció del codi ortogràfic normatiu en aquest darrer, a la vegada que se'n deriven dues actituds lingüístiques, especialment en relació amb diferents aspectes morfosintàctics: la dels tortosinistes, en la línia d'un model de llengua de tradició antiga, el principal orientador de la qual fou Mn. Antoni M. Alcover, i la dels fabrians, és a dir, els seguidors de les *Normes ortogràfiques* de Pompeu Fabra i de la *Gramàtica catalana* de 1918.

L'actitud tortosinista fou la més acceptada en el *Bolletí* i en les úniques revistes bilingües que existiren durant la Dictadura de Primo de Rivera: *La Zuda* (1913-1933), *Germanor* (1918-1936) i *La Santa Cinta* (1928-1936); mentre que l'actitud fabriana correspon a un grup reduït de joves literats i periodistes al voltant de Mn. Tomàs Bellpuig, autor de l'*Art d'escriure bé*² i de Mn. Joan B. Manyà, entre altres, com el rapitenc Joan Torner i Balaguer.

Tanmateix, al voltant dels anys 30 s'invertia el predomini d'aquestes dues actituds, com s'observa en l'evolució lingüística de *La Veu de Tortosa* de la segona època i com s'infereix de l'anàlisi de la premsa escrita en català a Tortosa durant la II República i que englobem en el que anomenem el «català literari»: el setmanari

1. Vegeu SÁNCHEZ, MARGALEF (2003) i VALLS (2013, p. 159-188).

2. L'*Art d'escriure bé* era un fascicle de vuit pàgines aparegut a Tortosa el 1907 sense signar i amb el títol complet de *L'Art d'escriure bé adquirit en una hora*, on es donen les regles per escriure bé (es reproduïx en el solt del dissabte 28 de juny de 1930 de *La Veu de Tortosa*) i que Mn. Tomàs Bellpuig adaptava a les *Normes ortogràfiques* de Pompeu Fabra el mateix 1913 (reeditat el 1922, 1930 i 1934).

La Veu de Tortosa (1930-31), la revista *Vida Tortosina* (1927-1936), el quinzenari *Acció* (1933-34), el setmanari *La Veu Comarcal* (1934-35) i el diari *Ara* (1935-1936) –el setmanari *Lluita* era al marge de la voluntat normativitzadora dels rotatius anteriors i, de fet, es convertia en diari i en portaveu del PSU³ i de la UGT, a la vegada que va passar a ser redactat progressivament i majoritària en castellà. El tortosinisme es va quedar aleshores reclòs a dues revistes ultraconservadores i bilingües, com són *Germanor* i *La Santa Cinta*, i a una ideologia cada cop més localista –de fervor a la Verge i a la ciutat– i que prenia per bandera el parlar tortosí com a llengua de redacció.

El punt de partida del nostre estudi lingüístic en relació amb les actituds lingüístiques són les aportacions a la qüestió de Joan Beltran (1992, p. 543-554), Albert Aragonés (2003, p. 13-28) i Miquel Estrampes i Carme Macià (2009, p. 87-125). Beltran (1992, p. 551-552) parla de dos grups, que es vindrien a retrobar a partir de 1925, i més clarament dels anys 30 endavant: d'una banda, els que veien en la llengua el patrimoni de tot un poble i no tan sols d'una ciutat o comarca, i de l'altra, els que, aferrats a les tradicions locals, destaquen sempre el fet diferencial del dialecte, el qual eleven sovint a categoria de llengua. Els primers miraven amb simpatia la tasca de redreçament que s'estava fent en altres punts del domini i mantenien el contacte amb intel·lectuals barcelonins i valencians, amb els quals col·laboraven més o menys activament. Els segons, en canvi, pretenien que el seu llenguatge escrit fos una fidel transcripció de la parla local, tot i que hi usaven moltes convencions ortogràfiques del castellà (ARAGONÉS 2003, p. 14).

Aragonés⁴ (2003, p. 25), per la seua part, distingeix tres models de llengua pel que fa als escriptors tortosins que van publicar les obres al voltant dels anys 30, classificació amb la qual no coincidim plenament amb relació a la premsa. Aquests són: el model «tradicional», amb l'ortografia primer tradicional i més tard normativa, però

3. A partir del número 14, datat el 17 d'agost de 1936, el diari *Lluita* esdevé l'òrgan del Partit Socialista Unificat (PSU) i de la UGT a Tortosa. «El socialisme tortosí s'avança uns dies a la fundació, el 23 de juliol de 1936, del Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), adherit a la Internacional Comunista, fruit de la unió de la Federació Catalana del PSOE, la USC, el Partit Comunista de Catalunya i el Partit Català Proletari, amb Joan Comorera Solé com a secretari general i el tortosí Rafel Vidiella a l'executiva. A Tortosa, el nucli predominant era el primer, i Vicente González Fernández en fou el seu primer secretari general» (SANCHO 2014, p. 435).

4. Aragonés (2003, p. 15-17) fa una selecció d'una vintena d'obres dels literats de l'època amb un clar predomini d'obres publicades en els anys trenta –d'algunes té en compte diverses edicions: *Espurnes de la llar*, de Ramon Vergés Pauli; *L'art d'escriure bé*, *Els sants pares* i *Or a les brases*, de Tomàs Bellpuig; *Giripígues tortosines*, «Discurs de gràcies dels Jocs Florals de Barcelona», *Contalles tortosines crepusculars*, *La Renaixença de Catalunya i'ls periodistes i literats tortosins del Renaixement* de Francesc Mestre i Noé; «Conferència inaugural de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de la Cinta» i *El talent; Estudi psicològic* de Joan B. Manyà; *Recordances*, de Josep Vergés Zaragoza; *Terres de l'Ebre*, de Sebastià Juan Arbó; *A l'ombra del Montsià*, de Joan Cid i Mulet; *Del folklore tortosí*, de Joan Moreira; *Refraner català de Tortosa*, d'Enric Bayერი.

amb la morfologia del català dels clàssics o del valencià actual: Vergés Pauli i Mestre Noé –i també Joan Abril, segons Estrampes i Macià (2009, p. 113)–; el model «regionalista», amb una ortografia personal amb moltes vacil·lacions, que pot ser alhora normativa i tradicional, i amb la morfologia del català tortosí: Joan Moreira i Enric Bayerri; i el model «fabrià», amb l'ortografia normativa i la morfologia del català central: Joan B. Manyà, Tomàs Bellpuig, Sebastià Juan Arbó i Joan Cid i Mulet.

Quant a la qüestió ortogràfica, Estrampes i Macià (2009) opinen que el que no dominaven en absolut eren les *Normes*: «amb les del 1913 poc o molt se'n sortien tots, però no pas amb la reforma de 1917 (...) Cal tenir en compte que es parla de tota una generació d'autors que estudien pel seu compte la llengua i a través de l'adaptació de les *Normes* al tortosí de Tomàs Bellpuig, l'autor de *l'Art d'escriure bé*».

La nostra hipòtesi⁵ és que el procés d'unificació cap a un model de llengua únic, el de l'IEC, no va ser ni tan ràpid ni tan unànime entre els anys 1925 i 1930 com Aragonés apunta, a la vegada que només hi veiem dues actituds i dos models de llengua. Pensem que la dècada dels anys 30 és un període poc estudiat lingüísticament en relació amb les Terres de l'Ebre i que es poden aportar noves dades a la història de la llengua pel que fa a les nostres contrades. Vegem-ho.

El català prenormatiu

Està constituït per *La Veu de Tortosa* i *La Veu de la Comarca*.

1. *La Veu de Tortosa. Setmanari Regionaliste* (1899-1902), amb un total de 162 números, esdevingué el portaveu del regionalisme i del catalanisme conservador (dretà, catòlic i tradicionalista) que naixia al voltant del Seminari de Tortosa i de la mà del polígraf seglar Francesc Mestre i Noé, com ja s'ha dit. El discurs era, doncs, profundament religiós, i s'hi feia una clara defensa de la predicació –tot seguint l'ideari del bisbe Torras i Bages amb la Pàtria, Fe i vindicació– i del catecisme en català. *LVT* posava l'accent en la unitat de la llengua i en la independència del català com a llengua romànica, i manifestava un interès especial per qüestions gramaticals –com es pot veure en la secció «Futeses gramaticals» de Joan Poblet. I pel que fa a la llengua de redacció, s'hi observa un influx dominant de les tesis dels «academicistes de tradició moderna» (TM) –la tendència majoritària entre els escriptors de

5. Correspon a la tesi de doctorat de C. Gombau Domingo: *La premsa tortosina en català del primer terç del segle XX*. Tesi de doctorat dirigida per Tomàs Martínez Romero i Lluís Gimeno Betí dins del programa de tercer cicle: 12612 «Interuniversitari en estudis filològics interdisciplinars (Filologia catalana i afins)» del Departament de Filologia i Cultures Europees de la Universitat Jaume I de Castelló de la Plana, 2016.

finals del segle XIX, que es basaven en la llengua dels segles XVII i XVIII i que cercaven un català literari modern— a la vegada que actuava com a portaveu de la *Lletra de convit* de Mn. Alcover a les Terres de l'Ebre.

2. *La Veu de la Comarca. Setmanari Regionaliste de Tortosa* (1903-1909), compost per un total de 247 números, fou un setmanari fins que se n'aturava la publicació al mes de setembre de 1906 —per causes de salut de Joan Abril— i fins a gener de 1907, quan se'n reprenia l'edició com a quinzenari. L'objectiu era continuar la tasca endegada per *LVT* en la propagació del regionalisme i de la conscienciació catalanista a les terres ebrenques. Tot i que es trobaven molt pròxims a la Lliga Regionalista no s'hi identificaren perquè es tractava d'un partit polític amb molt poca representació a la zona i calia sumar forces a la causa catalana; per això mateix, esdevingué portaveu de Solidaritat Catalana a les nostres terres, així com de la política cultural i institucional noucentista. A més, *LVT* i *LVC* constituïren tots dos una plataforma literària on poder publicar relats breus i, sobretot, poesia. I pel que fa a la llengua, *LVC* fou corresponsal de dos fets cabdals: l'obra del *Diccionari* d'Alcover i el I Congrés Internacional de la Llengua Catalana. D'altra banda, és destacable la defensa de l'ús de la llengua a l'escola i entre els lectors del rotatiu (cartes, telèfon, pregons a l'Ajuntament, etc.). A *LVC* —com també a *LVT*— foren partidaris de la llibertat ortogràfica propugnada per Mn. Alcover⁶ i pel jesuïta Jaume Nonell (1908). Tanmateix, a *LVC* es distingeixen dues actituds lingüístiques diferenciades, que ja s'havien començat a esbossar en *LVT*:

- a) la dels tortosinistes, majoritària, amb una defensa del tortosí com a «llengua viva i més genuïna» (amb col·laboradors com Joan Moreira, Joan Abarcat, Tomàs Bellpuig, el Pare Pastoret, etc.);
- b) la dels partidaris d'un *model oriental*, minoritària, en la línia dels «acadèmics de tradició moderna» (amb Joan Abril, J. M. Tallada... i Francesc Mestre i Noé).

Adopció del codi normatiu

El *Bolletí de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de la Cinta* (1919-1921) representa l'adopció generalitzada del codi normatiu en relació amb les *Normes ortogràfiques* de 1913.

6. Un aspecte en què se segueixen els postulats d'Alcover al peu de la lletra és la qüestió de les grafies *cs* i *cz* en lloc de *x* gatural dental (*LVC* 189, 18-08-1906).

La Lliga Espiritual de la Cinta sorgia a Tortosa a imatge de la Lliga Espiritual de Montserrat, encapçalada per Torras i Bages, amb l'objectiu de millorar la formació cristiana i patriòtica del jovent. El *Bolletí* era endegat a Tortosa per Mn. Joan B. Manyà i elaborat conjuntament amb Mn. Tomàs Bellpuig. Es tractava d'una publicació bimensual i de caràcter apolític, tot i que dins el panorama ebrenç –amb un pes important del *marcel·linisme*– va significar un nou impuls al catalanisme conservador. El *Bolletí* actuà com a plataforma de difusió de poetes de l'àmbit religiós i, en especial, dels Jocs Florals de 1920. Malgrat tot, el catalanisme patí la persecució del Bisbat tortosí –amb l'expulsió de professors del Seminari a causa o amb l'excusa de la pronúncia catalana del llatí– i significà també la fi definitiva de la publicació.

Pel que fa a la llengua de redacció, el *Bolletí* reflectia dues actituds i dos models de llengua diferents, hereus dels del «català prenormatiu» (CP).

1. Tortosinistes. Ara encapçalat per Francesc Mestre i Noé,⁷ foren el grup majoritari. Seguien les Normes Ortogràfiques de 1913 de manera més o menys relaxada, amb particularitats del subdialecte. I pel que fa a la morfologia, cercaven l'equilibri entre solucions clàssiques de la llengua i el tortosí (T).
2. Fabrians. Conformaven un grup minoritari que seguia fidelment les *Normes ortogràfiques* de 1913 –no la reforma ortogràfica de 1917 amb l'*Exposició ortogràfica* que precedia el *Diccionari ortogràfic*– i la *Gramàtica catalana* (1918) quant a morfosintaxi.

Model tortosinista⁸

El concepte de *tortosinisme* es relaciona amb una actitud ideològica present al territori durant tot el primer terç del segle XX i que s'identifica amb l'adagi *Tortosins, ni catalans ni valencians*.

7. És destacable el canvi d'actitud de Francesc Mestre i Noé sobre aquesta qüestió, ja que s'allunya del model lingüístic que ell mateix havia emprat a principis de segle a *La Veu de Tortosa* i es decanta cap a solucions clàssiques pel que fa a morfologia –més a prop del que entenem per un català de tradició antiga, basat en els autors dels segles XIII, XIV, XV i XVI– i que manté en tota la producció posterior.

8. Els tortosinistes foren incapaços de definir el seu model lingüístic amb una normativa clara que poguessen aplicar els literats, periodistes i intel·lectuals tortosins de l'època –retret que se'ls feia des de la revista *Vida Tortosina*– tasca de la qual s'havia d'encarregar la frustrada Acadèmia Tortosina. Aquesta havia de ser creada a Tortosa a semblança de la Societat Castellonenca de Cultura per dedicar-se a l'estudi i la depuració de la història i la llengua de Tortosa, amb la idea de netejar el tortosí de barbarismes i de fixar-ne les regles precises. Per això, al voltant dels anys 30 els tortosinistes queden relegats a un grup menor d'intel·lectuals lligats a una ideologia conservadora, molt catòlica i molt localista. Cal dir que, gràcies a les anàlisis lingüístiques realitzades sobre el *Bolletí* i les tres revistes bilingües i, en especial, la recopilació comparativa duta a terme en la tesi de doctorat esmentada, hom es pot fer una idea molt aproximada del model de llengua emprat pel tortosinisme.

El tortosinisme de *La Veu de Tortosa*, *La Veu Comarcal* i el *Bolletí de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de la Cinta* es corresponia amb un sentit comarcà del terme, amb la ciutat com a cap i casal de la comarcada. Tanmateix, a partir de 1924-25, com es pot veure a través de *La Zuda*, el sentiment tortosinista esdevingué cada cop més localista, de veneració a la Verge de la Cinta i a la ciutat, i feia bandera del parlar tortosí (mentre a la ciutat s'accentuava la fòbia anticatalanista amb els nomenaments de Joaquín Bau com a alcalde i de Félix Bilbao com a bisbe de Tortosa).

El tortosinisme lingüístic s'inicià –com ja s'ha dit– en el grup tortosí de *La Veu de Tortosa*, fou majoritari a *La Veu de la Comarca* i rebia un nou impuls al *Bolletí*. El tortosí era considerat com a més genuí i més pur, i els més localistes l'elevaven a la categoria de llengua. Ortogràficament, seguien de manera relaxada les *Normes* de 1913 –sobretot com més ens aproximem als anys 30– i mai la reforma ortogràfica de 1917; morfològicament, el model de llengua era el tortosí, en consonància amb la llengua clàssica; i pel que fa al lèxic, es caracteritzava sobretot per una gran quantitat de castellanismes.

Malgrat tot, el cert és que als anys 30 el model de llengua que va triomfar a bastament a Tortosa fou el model fabrià –com es pot veure en l'evolució lingüística del setmanari *La Veu de Tortosa* (1930-1931) i de la revista *La Zuda*– mentre que el model tortosinista quedà reclòs a les revistes *Germanor* i *La Santa Cinta*.

1. *La Zuda* (1913-1933) nasqué com a butlletí de l'Orfeó Tortosí i, posteriorment, de l'Ateneu de Tortosa. Es tractava d'una revista cultural i literària mensual (amb un total de 217 números) de caràcter apolític, que va actuar com a plataforma de difusió de poetes locals. Manuel Beguer Piñol en fou el director des de 1920 fins que la revista desapareix.
2. *Germanor* (1918-1936) fou un butlletí bimestral a càrrec d'exalumnes del col·legi Sant Pere de la Salle, dirigit per Ramon Vergés Pauli (amb un total de 57 números). De caràcter apolític i catòlic, va donar difusió al certamen literari de 1928, juntament amb *La Santa Cinta*, i fou testimoni del tortosinisme més localista.
3. *La Santa Cinta* (1928-1936) va aparèixer a la palestra com a revista mensual de la Confraria de la Cinta i en commemoració del 750 aniversari del Descens de la Verge a la ciutat, arran del qual s'hi va celebrar el certamen literari. A partir de 1929, la publicació esdevé trimestral o semestral, amb un total de 35 números. Fou dirigida per Ramon Vergés Pauli i també tingué un caràcter apolític i ultraconservador. *La Santa Cinta* representa la màxima expressió del tortosinisme localista.

Model fabrià (català literari)

Es tracta de les publicacions tortosines dels anys 30 que seguiren el model normatiu, que Pompeu Fabra va anomenar «català literari» (CL).

1. *La Veu de Tortosa. Periòdic Regionalista de la Comarca* (1930-31). Fou un setmanari catalanista, de centre i catòlic que esdevingué portaveu d'Acció Regionalista –partit comarcal homòleg del de la Lliga Regionalista– i del qual aparegueren un total de 53 números. L'objectiu era el mateix que el del seu homònim de principis de segle: «la catalanització de Tortosa i la comarca». El fracàs d'Acció Regionalista a les eleccions municipals de 1931 significà una nova derrota del catalanisme conservador a les Terres de l'Ebre i la desaparició del rotatiu. El discurs de *LVT* era el del tortosinisme entès com «el catalanisme de Tortosa», i són destacables les crides a la catalanitat que s'escamparen entre les pàgines del setmanari. A més, s'hi defensava la *comarcalitat* de la regió, amb Tortosa com a cap i casal de la comarca. I pel que fa a la llengua de redacció, *LVT* representa «el procés d'adaptació als nous temps», és a dir, tot partint del model lingüístic tortosinista, el rotatiu va anar adoptant a poc a poc el model de llengua fabrià.
2. *Vida Tortosina* (1927-1934/36). Revista cultural bilingüe, de caràcter apolític,⁹ que a partir de l'1 de març de 1930 va ser redactada íntegrament en català. Aquell mateix any es declarava «nacionalista» i «no regionalista». Esdevingué portaveu d'Acció Catalana a les terres ebrenques des del mes d'octubre i, a partir de març de 1931, del Partit Català Republicà –fins al mes de setembre. Representava, doncs, un «moderat catalanisme nacionalista d'esquerres», que va fracassar a les eleccions municipals de 1931. D'entre els redactors i col·laboradors més habituals, cal destacar Joan Cid Mulet com l'únic redactor fundador que hi romangué durant les tres etapes en què hem dividit la vida de la revista. *Vida Tortosina* actuà com a plataforma de divulgació literària en català i coincidí en el temps amb altres rotatius, com *La Veu de Tortosa* (1930-1931), *Acció*, *La Veu Comarcal* i el diari *Ara*, a més de les tres revistes tortosinistes esmentades. El discurs de *Vida Tortosina* era el mateix del de *La Veu de Tortosa*, és a dir, es consideraven «catalanistes de Tortosa» i dugueren a terme una intensa polèmica amb els tortosinistes a través de les planes de la revista; de fet, proposaren de crear un Front Únic Catalanista a les Terres de l'Ebre. Pel que fa a la llengua de redacció, *Vida*

9. *Vida Tortosina* aparegué en l'àmbit periodístic tortosí el 18 d'agost de 1927, i sembla que tingué una durada aproximada de nou anys, segons es dedueix de Subirats (2009, p. 41-43). Tanmateix, no hem pogut consultar-ne més enllà del núm. 372, corresponent al 27 d'octubre de 1934, d el darrer del qual hi ha constància a l'hemeroteca de l'Arxiu Comarcal de les Terres de l'Ebre.

Tortosina va adoptar el codi normatiu i gramatical a partir de la segona etapa (1930), mentre que el tortosí era considerat com a «dialecte de transició del català». Finalment, sobresurten les campanyes de conscienciació lingüística que es dugueren a terme des del rotatiu, així com el reconeixement públic a la figura de Pompeu Fabra.

3. *Acció. Quinzenari portaveu del Partit d'Acció Catalana Republicana al Baix Ebre* (1933-1934). Fou el successor de *Vida Tortosina* com a òrgan d'Acció Catalana Republicana i del Partit Català Republicà i representà, doncs, el nacionalisme d'esquerres a les Terres de l'Ebre. El seu discurs nacionalista propugnava «la unitat de totes les ideologies pel catalanisme». Tingué una durada aproximada d'un any, amb un total de 27 números, fins que desaparegué després del fracàs del diumenge 10 de juny d'allò que havia de ser un gran acte d'afirmació catalanista republicana i de propaganda política d'ACR al Cinema Doré. Un dels màxims impulsors en fou Joan Cid i Mulet. Quant a la llengua de redacció, *Acció* significà l'inici de la influència del *Diccionari general de la llengua catalana*.
4. *La Veu Comarcal. Portaveu de la Lliga Catalana a les terres del Baix Ebre* (1934-1935). Representà el catalanisme conservador. Amb un total de 48 números en un any, el seu discurs era el «catalanisme tortosinista». Els seus artífexs es definien «de dretes, catalanistes i republicans», és a dir, es consideraven catalans de Tortosa i defensaven un ensenyament catòlic i privat en català. Amb relació a la llengua de redacció, hi hagué una major depuració en el seguiment del model normatiu.
5. *Ara. Diari del matí* (1935-1936). Es va tractar de la primera experiència en premsa diària en català a les Terres de l'Ebre, amb un total de 272 números. Arribà a la palestra per ocupar el buit deixat per *LVComarcal*, amb la qual compartia la ideologia («de dretes» i «catòlics») i la major part dels redactors. Tot i que no s'identificà amb cap partit, el diari es trobava molt prop de la Lliga Comarcal i de la política del Govern central (Bienni Negre). *L'Ara* esdevingué portaveu del *fejocisme* (Federació de Joves Cristians de Catalunya) a Tortosa i defensà la religió i l'ensenyament catòlics a ultrança (de fet, foren titllats d'«exfrases» pel setmanari *Lluita*). D'altra banda, actuà com a plataforma de difusió literària per a poetes locals i comarcals. Quant al discurs, es repetia la idea de sentir-se «catalans de Tortosa», però sense abandonar el sentit comarcà –ara de la comarca del Baix Ebre. I pel que fa a la llengua, es va seguir el model normatiu de l'IEC molt depurat, la qual cosa féu que des de *Lluita* els anomenaren «els acadèmics».
6. *Lluita. Setmanari marxista-leninista* (1936). Es va tractar d'un rotatiu socialista editat a Tortosa entre els mesos de maig i agost de 1936 (13 números) fins que es convertí en un diari bilingüe, a la vegada que esdevingué l'òrgan

del PSU i d'UGT. La consigna més repetida fou: «Treballadors de tot el món, uniu-vos». La finalitat era arribar a una República socialista catalana integrant de la unió de repúbliques socialistes d'Ibèria. *Lluita* s'oposava a la Lliga Catalana, contrarestava el discurs del diari *Ara* i feu una crítica punyent a *Correo de Tortosa*.

I pel que fa a la llengua de redacció, *Lluita* fou el menys normatiu de tots els rotatius que seguiren el model fabrià dels anys 30.

Síntesi del procés lingüístic normativitzador a les Terres de l'Ebre amb relació a la premsa escrita en català

ORTOGRAFIA

1. VOCALISME:

	Català prenortatiu i tortosinistes	Bolletí i català literari
1. Assimilació a vocal tònica	<i>istiu, istil</i>	<i>estiu, estil</i> (no Mestre al <i>Bolletí</i> ni <i>LVT II</i>)
2. Altres assimilacions	<i>tarrat, carrater</i>	<i>terrat, carretera</i> (no Mestre al <i>Bolletí</i> ni <i>LVT II</i>)
3. Monoftongació	<i>domenge/dumenge, consevol</i>	<i>diumenge, qualsevol</i> (no Mestre al <i>Bolletí</i>)
4. Diftongació	<i>aucell, auliva</i>	<i>ocell, oliva</i> (no Mestre al <i>Bolletí</i>)
5. Vocalització al-	<i>auga, aufals</i>	<i>alba, alfals</i> (no Mestre al <i>Bolletí</i>)
6. Sufix -iste (occ.)	<i>artiste, catalaniste</i>	<i>catalanista</i> (no al <i>Bolletí</i> ni <i>LVT II</i>)

	Català prenortatiu, Bolletí (tort.) i tortosinistes	Fabrià del Bolletí i català literari
1. Neutralització es-, em-, en-, ei-	<i>aixordar, anyorar</i>	<i>empar, eixerit</i>
2. Neutr. o>u seguit de i, u tòniques	<i>cusir, cumplir</i>	<i>cosir, complir</i>

	Català prenORMATIU, Bolletí (tort.) i tortosinistes	Fabrians del Bolletí i català literari
3. Tancament per cons. palatal	<i>sinyó, minjar, rinyó</i>	<i>senyor, menjar, renyó</i>
4. Epèntesi a- (en-, de-, -es-)	<i>arraval, anou (Bolletí: Mestre)</i>	<i>raval, nou (no LVT II)</i>
5. Reducció ei>i	<i>dixar, mitat</i>	<i>deixar, meitat (no LVT II)</i>
6. Formes clàssiques	<i>depòsit, cementeri (llengua clàssica)</i>	<i>dipòsit, cementiri (no LVT II)</i>
7. Formes verbals dobles	<i>nàixer, llançar (llengua clàssica)</i>	

2. DIFTONGS I DIÈRESIS

	Català prenORMATIU	Bolletí i català literari
1. Diftongs D i C	<i>ayre, avuy, duya</i>	<i>aire, avui, duia (norma 5)</i>
2. Hiatus amb hac intercalada	<i>trahició prehuades, dihuen</i>	<i>traïció, esvaït (norma 3) preuades, diuen</i>
3. Hiatus amb y	<i>heroynes</i>	<i>heroïnes (excepte Mestre)</i>
4. Hiatus sense dièresi	<i>ruina, suïcida</i>	<i>beneïda (excepte Mestre) (norma 5)</i>
5. Q, G+Ü+E, I	<i>seguent, qüentos, qüestió</i>	<i>regularització (norma 10)</i>

3. ACCENTUACIÓ

	Català prenORMATIU i tortosinistes	Bolletí	Català literari
Oxítons	s'accentuen tots, aguts (TM) <i>á (prep. á) á/à -é, -és, -én</i>	vocal + n, s (norma 16) <i>á/à (prep. a) -é, -és, -én (T)</i>	normativitzats (no <i>Lluita)</i> <i>à (prep. a) -è, -ès, -èn (no LVT II)</i>

	Català prenormatiu i tortosinistes	Bolletí	Català literari
Paroxítons	s'accentuen aguts o no s'accentuen	tendència a greus en <i>e, o</i> o no s'accentuen (norma 16, no Mestre)	normativitzats (no <i>LVT II</i>)
	<i>-ía, -íes, -íen</i>	<i>-ía, -íes, -íen/ -ia, -ies, -ien</i>	<i>-ia, -ies, -ien</i> (no <i>LVT II</i>)
Proparoxítons	accent agut i sense accent en <i>-ia, -ies, -ien</i> (cast.)	accent greu en <i>e, o</i> i amb accent en <i>-ia, -ies, -ien</i> (cast.)	normativitzats (no <i>LVT II</i>) amb accent en <i>-ia, -ies, -ien</i> (no <i>LVT II</i>)
Monosíl·labs	s'accentuen tots	s'accentuen tots	depuració a <i>Vida T., LVComarcal, Ara</i>
Diacrítics	vacil·lació	vacil·lació (no norma 16)	depuració a <i>Vida T., LVComarcal, Ara</i>

4. CONSONANTISME

Oclusives	Català prenormatiu	Bolletí i català literari
1. -nt, -lt	emmudiment (<i>San, cen, mol, reynan...</i>)	regularització <i>-nt, -lt</i> (norma 14)
2. -ch/-c,-g	grafia <i>-ch</i> (<i>poch, foch, llarch, sanch...</i>)	desapareix <i>-ch</i> (norma 3)
3. Oclusives finals	ensordiment (<i>Madrit, nort, recort...</i>)	regularització (norma 3)
4. Sufixos -etud, -itud	<i>-etut, -itut</i>	regularització
5. Oclusives no finals	<i>sopte, duptar, admósfera, guadles, regoneixer, miragle...</i>	regularització (norma 14), amb vacil·lacions

Alveolars fricatives i africades	Català prenormatiu	Bolletí i català literari
1. Sonora entre vocals	grafia -ss- (<i>entusiasme, present...</i>)	grafia -s- (<i>entusiasme, present</i>)
2. Sonora precedida de consonant	cons + s (<i>sensilles, quinse</i>)	cons + z (<i>donzelles</i>)
3. Sorda entre vocals	grafia -s- (<i>antepasat</i> [cast.])	grafia -ss- (<i>antepasat</i>)
4. Suffixos -essió, -issió	-esió, -isió (<i>misió</i>)	-essió, -issió (<i>LVT II vacil·la</i>)
5. Suffixos: -ança, -ença	-ansa, -ensa (hi vacil·len Mestre i Moreira)	-ança, -ença
6. Grafia -c-, -ç-	es bandegen (TM) (<i>trassat, plassa, llus...</i>)	c, ç (norma 12), (no <i>LVT II</i>)
7. Dígrafs -cc-, -sc-	grafies -s-, -c- < [s] (<i>asentuada, acceptar</i>)	normativització
8. X [ks] i [gz]	grafies -cs-, -cz- a <i>LVC</i> (<i>ficsar, eczamen</i>)	- x en mots erudits (norma 13)
Palatoalveolars	Català prenormatiu	Bolletí i català literari
1. Fricatives i africades	<i>j, tj + e, i</i> (<i>llenguatje, vejetació</i>)	<i>g, tg + e, i</i> (norma 2)
2. -tx, -ig, -g, -tj	confusió (<i>mitj</i>)	regularització (norma 15)
3. Dígraf -ix-	dígraf -ix- (TM) (Mestre a <i>LVT</i> : <i>dibuix/dibux</i>)	dígraf -ix- (norma 13)
Nasals	Català prenormatiu	Bolletí i català literari
1. Geminades	<i>en-, in-, con-</i> (cast.)	-mm- (norma 8)
2. Grup -mpt-	Confusió (<i>promte, prompte, pronte,</i> <i>premsa, prempsa, prensa</i>)	-mpt- (norma 8), amb vacil·lacions (<i>conte, pronte</i>)

Hac	Català prenormatiu	<i>Bolletí</i> i català literari
HH etimològiques	desconeixement	desapareixen les <i>hh</i> no etim.
	Català prenormatiu, <i>Bolletí</i> i tortosinistes	Català literari
1. Sufix <i>-itzar</i> i derivats	grafies <i>s, z < [s]</i> (<i>sintetisar, organiscació...</i>)	grafia <i>tz</i> (normalitzar)
2. Confusió <i>s/x</i> al prefix EX-	(<i>extranger, explicació...</i>)	no confusió (excepte <i>LVT II</i>)
3. Confusió <i>b/v</i>	(<i>trevall, grabat, pro-bar...</i>)	no confusió (excepte <i>LVT II</i>)
4. Segregació iod davant <i>g, j</i>	(<i>paigés, pujar, safareijos...</i>)	no iod (excepte <i>LVT II</i>)
5. Ela geminada	no regularitzada (<i>l·l/ll/ll·l</i>)	confusions minses
6. L- inicial (1917)	palatalització (<i>llògic, llingüístic...</i>)	palatalització (<i>llògic, llingüístic...</i>)
7. -R	emmudeix (<i>topá/topâ</i> - Moreira)	no emmudeix gràficament (excepte <i>Lluita</i>)
8. Altres grafies del castellà	<i>ñ, ch-, k, j</i>	No (excepte <i>LVT II</i>)

MORFOLOGIA

Català prenormatiu	<i>LVT</i> i <i>LVC</i> (or.)	<i>LVC</i> (tortosinistes)
1. Plurals	<i>-as</i>	<i>-es</i>
2. Desinències verbals	<i>-as, -am, -au, -an</i>	<i>-es, -em, -eu, -en</i>

1. ARTICLES I ELISIONS

Articles	Català prenormatiu, <i>Bolletí (tort.)</i> i tortosinistes	Fabrians del <i>Bolletí</i> i català literari
1. <i>La/l'</i> davant <i>i, u</i> àtones (1917)	<i>la/l'</i>	<i>la/l'</i>
2. <i>El, la, de + a, e, i, o</i> àtones (T)	no s'apostrofa	sovint no s'apostrofa
3. Article masc. + cons	<i>lo/los</i>	<i>el/els</i> (no Mestre)
4. Pronom neutre	<i>lo</i>	<i>el</i> (no LVT II)
5. Adjectiu <i>nostre, vostre</i>	sense article (ll. medieval)	precedit d'article

Elisions

Català prenormatiu	<i>Bolletí</i>	Tortosinistes	Català literari
Moltes elisions vocàliques	Norma 19: <i>que, ja, no</i> (excepte: <i>era'l dia, i'l dia</i>)	retrocés (<i>qu', q'</i>)	Normativització
Dos apòstrofs (TM)	No	No	No
Apòstrof entre cons.	No	No	No

2. ADJECTIUS I PRONOMS

Possessius	Català prenormatiu, <i>Bolletí (tort.)</i> i tortosinistes	Fabrians del <i>Bolletí</i> i català literari
1. Tònics	<i>seua-seues</i>	<i>seva, seves</i> (TM)
2. Àtons	<i>son, sa, sos, ses</i> (excepte <i>Bolletí</i>)	No (excepte <i>Vida Tortosina</i> i LVT II)
3. Llur, llurs	No	Sí (TM)

Demostratius	Català prenORMATIU, <i>Bolletí</i> (tort.) i tortosinistes	Fabrians del <i>Bolletí</i> i català literari
1. Simples/reforçats	<i>este</i>	<i>aquest</i> (TM)
2. Grau de proximitat	tres graus (TM) (no per tots els col.)	dos graus
Pronom tònic 4a i 5a p.	<i>natros/vatros</i> (excepte <i>LVT</i>)	<i>nosaltres/vosaltres</i> (TM)

3. PRONOMS FEBLES

	Català prenORMATIU, <i>Bolletí</i> (tort.) i tortosinistes	Fabrians del <i>Bolletí</i> i català literari
1. Formes proclítiques	formes plenes (cat. antic) <i>4a p. mos/nos</i> (i <i>ens</i> (TM)/ <i>nos</i> a <i>LVT</i>)	formes reforçades (TM) (excepte <i>LVT</i> II) <i>ens, us</i> (<i>LVT</i> II: vos)
2. Formes enclítiques	-mos (i <i>nos/mos</i> a <i>LVT</i>)	-nos (<i>LVT</i> II: -nos/-mos)
3. Ordre	<i>me se</i> (en registre molt col·loquial)	<i>Se'm</i>

4. Combinacions binàries normatives a partir del *Bolletí* (moltes vacil·lacions als tortosinistes i *LVT* II)

5. Verb + pronom (guió/apòstrof) a partir del *Bolletí* (moltes vacil·lacions als tortosinistes)

4. ADJECTIUS I ALTRES

	Català prenORMATIU, <i>Bolletí</i> (tort.) i tortosinistes	Fabrians del <i>Bolletí</i> i català literari
1. <i>Dos</i> (f.)/<i>dues</i>	<i>dos</i> (<i>dues, dugues</i> a <i>LVT</i>)	desapareix <i>dos</i>
2. <i>Atre</i> /<i>altre</i>	<i>atre</i> (excepte <i>LVT</i>)	<i>altre</i> (TM)
3. Plurals proparoxítons	<i>-ns</i>	<i>-s</i>
4. Reforç <i>pas</i>	sense	<i>pas</i>

5. Relatiu possessiu:

El pronom relatiu *el qual* amb valor possessiu s'introdueix al *Bolletí* i es combina amb l'adjectiu possessiu (cast.) *quin/quina* del català prenormatiu (inadmissible per a Fabra, 1918). També ocorre al català literari i als tortosinistes.

5. MORFOSINTAXI: PREPOSICIONS

	Català prenormatiu	<i>Bolletí</i> (tort.) i tortosinistes	Fabrians del <i>Bolletí</i> i català literari
1. <i>A</i>	<i>á</i> (LVT) <i>á/à</i> (LVC)	<i>a</i>	<i>a</i>
2. <i>En per amb</i> (T)	<i>en</i>	<i>en</i>	<i>en</i>
3. <i>Amb</i>	<i>ab</i> (LVT) <i>ab/amb</i> (LVC)	(<i>amb</i>)	<i>amb</i> (norma 9)
4. Coixí fònic <i>an i de</i>	<i>an/a n'</i>	<i>an</i> (norma 17) (Bellpuig, Manyà i Beguer) <i>a n'</i> (no norma 17) (Mestre, Moreira, Vergés)	<i>an</i> (norma 17)
5. Coixí fònic <i>de</i>		<i>dasta que</i> (Moreira, Vergés i Mestre a <i>La Zuda</i>)	
6. <i>Per a</i>	<i>pera/para/pa</i>	<i>per a</i>	<i>per a</i>
7. <i>Per a + infinitiu</i>	<i>pera/para/pa</i> (valor final) <i>per</i> (valor causal)	<i>per a</i> (valor final) <i>per</i> (valor causal)	<i>per a</i> (valor final) <i>per</i> (valor causal)
8. <i>Fins a</i>	<i>fins a/hasta/inclús</i>	<i>hasta</i> (excepte Mestre al <i>Bolletí</i>)	<i>fins a</i>
9. <i>Al/en + inf.</i>	<i>al</i>	<i>al</i>	<i>al/en</i>
10. <i>Vers/envers</i>	No	No	<i>vers/envers</i>
11. <i>Baix/sota</i>	<i>baix</i>	<i>baix</i>	<i>sota</i> (excep. Ara i LVT II)

6. MORFOSINTAXI: CONJUNCIONS

	Català prenORMATIU	<i>Bolletí</i> (tort.) i tortosinistes	Fabrians del <i>Bolletí</i> i català literari
1. Copulativa	<i>y (e + i)</i>	<i>i/y (e + i)</i>	<i>i</i> (però LVT II: <i>e integral</i>)
2. Disjuntiva	<i>ó (u + o)</i>	<i>o</i>	<i>o</i> (però LVT II: <i>u otorgant</i>)
3. Mes adversatiu	<i>mes</i>	<i>mes (Mestre)</i>	<i>desapareix</i> (excepte a LVT II)
4.1. Perquè causal	<i>perque/perquè/per que</i>	<i>perquè/perque</i>	<i>perquè</i>
4.2. Puix causal	<i>puig que</i>	<i>puig/puix</i>	<i>puix/puix que</i>
4.3. Poes/pos causal	<i>pues/pos</i>	<i>pos (Mestre Moreira i Beguer)</i>	No
4.4. Car	No	No	<i>car</i> (No Acció)
5. Perquè final	<i>pera que</i>	<i>per a que</i>	<i>per a que</i>
6. Doncs il·latiu	<i>donchs (donç/dons a LVC)</i>	No	<i>doncs</i>
7. Puix que, pos/pues il·latiu	No	Sí (Al <i>Bolletí</i> Mestre, Vergés, Beguer i Bellpuig: <i>pos</i> , i Moreira: <i>pos/pues</i>)	No (excepte LVT II)

7. MORFOSINTAXI: ADVERBIS

	Català prenORMATIU	<i>Bolletí</i> (tort.) i tortosinistes	Fabrians del <i>Bolletí</i> i català literari
1. Ans	<i>ans/antes</i>	<i>ans (Bolletí: ans/abans)</i>	<i>ans/abans</i>
2. Després	<i>después</i>	<i>después (Bolletí: després, no Moreira)</i>	<i>després</i>
3. On	<i>ahont (LVC: ahon, hont, aont)</i>	<i>ont/aont, a ont (Bolletí: ahont)</i>	<i>on (Bolletí: ahont)</i>

	Català prenormatiu	Bolletí (tort.) i tortosinistes	Fabrians del Bolletí i català literari
4. Llavors	<i>allavors/allavons (LVT) llavons/allavores/ allavontes (LVC)</i>	<i>allavons allavons/allavontes (Bellpuig i Mestre al Bolletí)</i>	<i>llavors</i>
5. Aleshores	<i>aleshores (LVT)</i>	No	<i>aleshores</i>
6. Dos adv. -ment	<i>decidida y alegrement</i>	<i>decidida i alegrement</i>	decidida i alegrement/decididament i alegre
7. Castellanismes	<i>luego, detrás, casi, menos, de igual modo, ni sisquera/siquiera...</i>	<i>atràs, detrás, tras, casi, menos, alego, sisquera...</i>	No gaires

8. MORFOLOGIA VERBAL

	Català prenormatiu	Bolletí (tort.) i tortosinistes	Fabrians del Bolletí i català literari
1. Incoatiu present indicatiu	<i>-eix- (TM) (LVT i LVC, or.)// -ix- (LVC, tort.)</i>	<i>-ix- (Mestre i Bellpuig, canvi de criteri)</i>	<i>-eix-</i>
2. Incoatiu present subjuntiu	<i>-eix-i (TM)// -eixc-a, -eixqu-e, -aixc-a</i>	<i>-ixc-, -isc- (Mestre, Vergés, Beguer i Bellpuig, Manyà)</i>	<i>-eix-i (Torner i Queralt)</i>
3. Present de subjuntiu	<i>-i (TM) però també -e/-a</i>	<i>-e/-a (Mestre, Bellpuig i Manyà canvien el criteri respecte al CP)</i>	<i>-i (TM) (Torner i Queralt) Alternen -e/-i o -e/-a a LVT II, Ara i Lluita</i>
4. Pret. imperfet subjuntiu	<i>-essis,-essim (TM), -esses, essen (Moreira, Nyec: -essa 3a p.)</i>	<i>-éssem, -íssem -ésseu, -ísseu (Moreira, Vergés: -essa 3a p.)</i>	<i>-éssim, -éssiu (TM)</i>

	Català prenORMATIU	Bolletí (tort.) i tortosinistes	Fabrians del Bolletí i català literari
5. Pret. perfet i plusquamperfet de subjuntiu	<i>s'hagi vist</i> (TM) <i>haguessin saludat</i>	<i>haigue passat</i> <i>haguessen saludat</i>	<i>s'hagi vist</i> (TM) (no Mestre, LVT II) <i>haguessin saludat</i> <i>he, hem/havem</i> + pp (Manyà també <i>ham</i> al Bolletí) <i>heu/haveu</i> + pp (excep. Mestre, LVT II)
1. Pret. indefinit	<i>hem/ham</i> + pp <i>haig/hay/hai</i>	<i>hem/ham</i> + pp <i>he/hai</i>	No (excep. LVT II)
2. Morfemes d'imperfet subj. al present subj. 4a i 5a p. (T)	Sí	Sí	No (excep. LVT II)
	Català prenORMATIU	Bolletí (tort.) i tortosinistes	Fabrians del Bolletí i català literari
Formes no personals			
1. Infinitiu	sense <i>-r</i> (<i>-eixe</i>)	sense <i>-r</i> (<i>-eixe</i>)	amb <i>-r</i> (<i>-èixer</i>)
2. No <i>-r</i> antietim. (TM) verbs 2a conj.	<i>veurer/caurer</i> (No tort. de LVC)	<i>veure/vore</i> (<i>-r</i> a Germanor)	<i>veure/vore</i> (vacil. a LVT II)
3. Ésser/ser	<i>ésser/ser</i>	<i>ser</i>	<i>ésser/ser</i>
4. Eixir/sortir	<i>eixir</i> (ll. medieval)	<i>eixir</i>	<i>sortir/eixir</i>
5. Parèixer/ semblar	<i>pareixer</i>	<i>paréixer</i>	<i>semblar/parèixer</i>
6. Formes tindre/tenir	<i>tenir/tindre</i> <i>venir/vindre</i>	<i>tindre/vindre</i>	<i>tenir/venir</i>
7. Formes verbals dobles	<i>nàixer, llançar</i> (ll. clàssica)	<i>nàixer, llançar</i>	<i>nèixer, llençar</i> (TM)
3. Gerundi	sense <i>-t</i>	sense <i>-t</i> (excepte al Bolletí)	amb <i>-t</i>
4. Participi de passat	<i>vixcut, naixcut</i>	<i>vixcut, naixcut</i>	<i>viscut, nascut</i>
5. Participi de ser	<i>segut/sigut</i>	<i>sigut</i>	<i>estat (sigut)</i>

Català prenORMATIU, *Bolletí*, tortosinistes i català literari

1. 1a p. present indicatiu:

present-o (TM)

2. Morfemes personals 2a, 4a, 5a i 6a p.:

-es, -em, -eu, -en (excepte *LVT* i or. de *LVC*)

3. Perífrasis d'obligació més usades:

haver de + inf.

deure + inf. (matis moral)

caldre + *que* + subj. / *caldre* + inf.

**tenir/tindre* + *que* + inf.; **tenir/tindre* + *de* + inf.

4. Altres perífrasis:

4.1. *deure* + inf. (probabilitat)

4.2. *anar* + gerundi (progressiu, no a *LVC* ni al *Bolletí*)

4.3. *venir* + *a* + inf. (aproximatiu) (CP i CL)

4.4. *donar* + *que* + inf. (*LVT*, cast.) desapareix

4.5. *venir* + gerundi (duració, cast., *LVC*, tortosinistes i CL)

4.6. *estar* + gerundi (progressiu) i *seguir* + gerundi (duratiu) només al CL

9. LÈXIC

Català prenORMATIU, *Bolletí* i tortosinistes Català literari

1. Solucions tortosines

(*baldanes, aixorejar, magasim, xapull, mifa, cutxamander, jugar a xúlit...*)

Solucions d'abast general

2. Compartit amb el valencià

(*faena, perjuí, espill, granet d'arena, servici, abre, redó/redolí, raíl...*)

No

3. Locucions i frases fetes

No lèxic col·loquial

4. Tendència als diminutius

No

5. Castellanismes nombrosos

Molts menys castellanismes (excepte a *Lluita*)

Conclusions finals

1. El catalanisme dels dos primers decennis del s. XX és el conservador (*LVT, LVC* i el *Bolletí*).

2. A partir dels anys 30, el catalanisme conservador (*LVT II*, *La Veu Comarcal* i *Ara*) conviu amb un catalanisme d'esquerres moderat (*Vida Tortosina* i *Acció*). Les dues opcions ideològiques segueixen un mateix model de llengua: el fabrià.
3. El procés normativitzador a les Terres de l'Ebre s'inicia amb el *Bolletí* quant a ortografia (*Normes ortogràfiques* de 1913) –per això en la síntesi del procés, que ocupa la segona part d'aquest article, apareixen en columnes diferents el català prenormatiu (*LVT* i *LVC*) i el *Bolletí* quant a vocalisme, consonantisme, diftongs i dièresis i accentuació– i només un sector molt reduït (Torner i Queralt) també en l'aspecte morfològic –per la qual cosa distingim els tortosinistes dels fabrians del *Bolletí* en dues columnes diferents quant a morfologia en la mateixa síntesi, i sovint les característiques lingüístiques dels fabrians del *Bolletí* coincideixen amb les del català literari (*La Veu de Tortosa* 1930-31, *Vida Tortosina*, *Acció*, *La Veu Comarcal*, *Ara* i *Lluita*). La resta segueix el model tortosinista (*La Zuda* –només fins als anys 30 i amb l'excepció de Mestre i Noé, el qual segueix el model tortosinista en les col·laboracions a la revista fins a la fi del rotatiu–, *Germanor* i *La Santa Cinta*), com ja succeïa majoritàriament en el català prenormatiu a tots nivells.
4. *LVT II* representa el procés d'adaptació del model tortosinista al model fabrià.
5. Amb la publicació del *DGLC*, s'accentua la depuració lèxica i gramatical: *Acció*, *Vida Tortosina*, *La Veu Comarcal* i sobretot l'*Ara* (no *Lluita*).
6. El tortosinisme és una actitud ideològica present a Tortosa durant tot el primer terç de segle. Com a model de llengua és majoritari a *LVC* i al *Bolletí*, però al voltant dels anys 30 queda reclòs a *Germanor* i *La Santa Cinta*.
7. Mentre al País Valencià sembla que es fa una aposta pel fabrisme a partir dels anys 20, Tortosa es manté fidel a Mn. Alcover, i no és fins als anys 30 que podem parlar de l'adopció generalitzada del model normatiu de l'IEC. No hi ha, però, cap constància escrita que s'haguessin tingut en compte les *Normes de Castelló* entre els tortosins.

Bibliografia

- A. ARAGONÉS, 2003: «La llengua catalana dels escriptors tortosins de principis del segle XX», dins M. A. PRADILLA (ed.), *Llengua i literatura a les comarques de la diòcesi de Tortosa*, Benicarló: Onada Edicions, p. 13-28.
- J. S. BELTRAN I CAVALLER, 1992: «L'estàndard català a les terres del darrer tram de l'Ebre», dins I. MARÍ (ed.), *Segon Congrés Internacional de la Llengua catalana, IV. Àrea 3. Lingüística social*, Palma de Mallorca: Universitat de les Illes Balears, p. 543-554.
- A. BUJ ALFARA, 2000: *El Vocabulari Català de Tortosa, de Francesc Mestre i Noé. Una anàlisi lexicogràfica*, Tortosa: Ed. Cinctorres Club.

M. ESTRAMPES BLANCH; C. MACIÀ MONTEJANO, 2009: «Actituds dels escriptors tortosins de principi del segle XX davant la polèmica sobre les Normes Ortogràfiques», *Recerca*, núm. 13, desembre, p. 87-125.

P. FABRA, 1913: *Normes ortogràfiques*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans; també dins J. MIR; J. SOLÀ (dir.), *Pompeu Fabra. Obres Completes, IV*, Barcelona - València - Palma de Mallorca: Edicions 62, Edicions 3 i 4 - Editorial Moll, 2008, p. 135-269.

P. FABRA, 1918: *Gramàtica catalana*, Barcelona: Publicacions de l'Institut de la Llengua Catalana, Institut d'Estudis Catalans.

P. FABRA, 1923: *Diccionari ortogràfic*, Barcelona: Publicacions de l'Institut de la Llengua Catalana; també dins J. MIR; J. SOLÀ (dir.), *Pompeu Fabra. Obres Completes, IV*, Barcelona-València-Palma de Mallorca: Edicions 62, Edicions 3 i 4 - Editorial Moll, 2008, p. 233-678.

L. GIMENO BETÍ, 1994: *Estudi lingüístic dels parlars de les comarques del nord de Castelló*, Castelló de la Plana: Ed. Societat Castellonenca de Cultura.

L. GIMENO BETÍ, 1997: *Atlas lingüístic de la diòcesi de Tortosa*, Barcelona: Institut d'Estudis Catalans.

M. A. MASSIP I BONET, 1989: *Aproximació descriptiva al parlar tortosí*, Tarragona: Publicacions de la Diputació de Tarragona.

M. A. MASSIP I BONET, 1991: «Tortosinisme», vol. I, cap II, dins *El lèxic tortosí: història i present*, vol. 3, tesi de doctorat dirigida per Joan Veny i Clar, Barcelona: Universitat de Barcelona, p. 34-38.

M. P. PEREA, 2008: *Epistolari d'Antoni M. Alcover (1880-1931)*, Palma de Mallorca: Ed. Moll (CD-ROM), Conselleria d'Educació i Cultura del Govern de les Illes Balears.

M. P. PEREA, 2013: «Tortosa: entre Gandesa i Vinaròs. Similituds i diferències a començament del segle XX», dins T. MARTÍNEZ ROMERO; M. A. PRADILLA; J. M. QUIXAL (cur.), *Terres de cruïlla. Estudis sobre les comarques de la diòcesi de Tortosa*, Benicarló: Onada edicions, p. 367-397.

O. PÉREZ SILVESTRE, 2007: «Lletres, llengua i arrelament en l'Església de la diòcesi de Tortosa (1894-1939)», dins J. PALOMERO; L. MESEGUER, *Els escriptors castellanencs del primer terç del segle XX i les Normes del 32*, Castelló de la Plana: Acadèmia Valenciana de la Llengua, p. 123-142.

M. A. PRADILLA, 2014: «Dinàmiques sociopolítiques i procés d'estandardització a les comarques de la diòcesi de Tortosa», *Caplletra*, núm. 57, tardor, p. 95-127.

J. R. RAMOS ALFAJÍN, 1989: *La qüestió lingüística en la premsa de Castelló de la Plana (1834-1938)*, Castelló: Ed. Servei de Publicacions de la Diputació de Castelló.

J. SÁNCHEZ CERVELLÓ; M. C. MARGALEF FANCA, 2003: *Els límits a la llibertat de premsa a les Terres de l'Ebre durant la Restauració (1875-1923)*, Tortosa: Ed. Cooperativa Gràfica Dertosense.

M. SANCHIS GUARNER, 1994: *La llengua dels valencians*, València: Ed. València «Col·lecció 3 i 4».

M. SEGARRA, 1985: *Història de l'ortografia catalana*, Barcelona: Editorial Empúries.

J. SANCHO SANCHO, 2014: *El marcel·linisme a les Terres de l'Ebre (1914-1939)*, tesi de doctorat dirigida per M. Gemma Rubí i Casals, Barcelona: Dept. d'Història Moderna i Contemporània de la Universitat Autònoma de Barcelona, www.tdx.cbuc.es/handle/10803/285457 (pdf) [Consultat el 7-1-2015].

E. SUBIRATS I SEBASTIÀ, 2009: «La Renaixença del català a Tortosa (1878-1938)», *Recerca*, núm. 13, desembre, p. 11-47.

J. VALLS CLUA, 2013: «Història de la premsa de les Terres de l'Ebre (1880-1901)», *Recerca*, núm. 15, desembre, p. 159-188.